

Motto:

Europejskie oświecenie zaowocowało nie tylko okrucieństwami rewolucji francuskiej; przyniosło również dobre owoce, jak idee wolności, równości i braterstwa, które – jak wiadomo – są zakorzenione w Ewangelii.

Autor: [Jan Paweł II](#), *Pamięć i tożsamość*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2005, s. 111.

TERESA KOSTKIEWICZOWA - OŚWIECONA

Polecane/Omawiane książki:

- [1] Teresa Kostkiewiczowa w rozmowach z Magdaleną Partyką, Wydawnictwo IBL, Wydawnictwo Naukowe USKW, Warszawa 2017.
- [2] Profesor Teresa Kostkiewiczowa, *Historyk Literatury. Doctor Honoris Causa*. KUL, Lublin, 2011.

Słowa kluczowe:

Seria: Profesorki Super-Babki
Nr odcinka: 64
Podserie: uhonorowane tytułem „Doctor Honoris Causa”

A quien madruga, Dios le ayuda

Bohaterką tego odcinka jest Pani Profesor IBL (Instytutu Badań Literackich) oraz USKW w Warszawie. USKW to Uniwersytet Stefana Kardynała Wyszyńskiego, położony na warszawskich Bielanach. Ta Uczelnia uhonorowała Ją godnością Doctor-a Honoris Causa. Po raz drugi tę najwyższą akademicką godność nadał jej KUL, czyli Katolicki Uniwersytet Lubelski. Mamy w Polsce jak się okazuje grubo ponad 100 książek, ostatnio wydanych, o wybitnych kobietach w **nauce**, oprócz setek innych publikacji o kobietach szpiegach, w „Solidarności”, artystkach, arystokratkach, królowych i księżniczkach itd. itd.

~~~~~

Tym razem mamy wywiad z Bohaterką profesorką, badaczką literatury - książka [1] oraz dokument [2] o nadaniu godności 'Doctor-a Honoris Causa'. Nasza Heroina urodziła się 3 lutego 1936 w Ościślowie¹, czyli we wsi leżącej na Mazowszu. Jest córka Stefana Pysznińskiego i Filomeny z domu Smoleńskiej. Od 1960 jest zamężna, z Wojciechem Kostkiewiczem. Znamy zatem Jej nazwisko panięskie oraz archaiczną wersję nazwisk, którą się posługiwała.

Urodziła się **tuż** przed II wojną światową. Zatem nie była we więzieniach, rodzina przeżyła. Co nie było tak oczywiste na Zamojszczyźnie, czy dawnych kresach Rzeczypospolitej.

Karierę naukową miała następującą: w 1956 ukończyła studia polonistyczne na Uniwersytecie Warszawskim. W wieku 20 lat, a zatem zupełnie nietypowo. W 1963 uzyskała stopień naukowy doktora w oparciu o rozprawę zatytułowaną *Model liryki sentymentalnej w twórczości Franciszka Karpińskiego*. Zatem uzyskała doktorat w 7 lat po ukończeniu studiów. Habilitowała się w 1971 na podstawie pracy pt. *Kniaźnin jako poeta liryczny*. W pracy [1] mamy na ten temat kilka słów komentarza. Na stronach 79-82, po 1968 roku wielu profesorów opuściło Polskę, a innych zwalniano przy okazji. Tak bywało w przypadku poprzednich naszych bohaterek (np. Marii Jarosz). Nasza Bohaterka wystąpiła oficjalnie w obronie zwolnionych - opóźniło to Jej habilitację. Dostała np. 4 recenzentów pracy habilitacyjnej. Eseista miał dwóch. Trzech bywało, gdy praca była interdyscyplinarna. Chciała pracować na drugi etat w IBL - Instytucie Badań Literackich, czego na początku zabroniono, a potem jednak pozwolono. Czasami lepiej się pracuje w zespole ludzi chcących tego samego, o tych samych zainteresowaniach naukowych i zgranych ('team'). Były inne czasy - istniała tzw. CKK, która zatwierdzała (lub odrzucała habilitację). Ale mogła też po prostu przetrzymywać, nie wydając żadnej decyzji. W końcu z opóźnieniem uzyskała pomyślną dla siebie ocenę. W 1983 otrzymała tytuł profesorski. Generalnie książka jest rozmową. Pytania zadaje młoda doktorantka, zatem portret Bohaterki jest jak wydzieranka, jak na obrazie impresjonistów - trzeba ewentualnie czytać kilka razy i składać informacje w całość.

Książka [1] ma 190 stron, miękkie okładki ze skrzydełkami. Papier nie jest śnieżno-biały, lekko chropowaty, jest dużo zdjęć czarno-białych i kolorowych. Są fotografie: portrety, z pracownikami, na konferencjach, dokumentów oraz na spotkaniach z Papieżem Janem Pawłem II. Stąd motto tego eseju, a także konstatacja eseisty iż ciekawym rysem Jej twórczości jest podkreślenie tej inności polskiego oświecenia!! U nas nie mordowano księży jak we Francji, w nas księża włączali się w nurt oświecenia jak biskup Ignacy Krasieński - nie popadł w konflikt z kościołem!!

---

¹ [https://pl.wikipedia.org/wiki/O%C5%9Bcis%C5%82owo_\(wie%C5%9B_w_wojew%C3%B3dztwie_mazowieckim\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/O%C5%9Bcis%C5%82owo_(wie%C5%9B_w_wojew%C3%B3dztwie_mazowieckim)); wieś w województwie mazowieckim.

~~~~~  
Ks. Piramowicz² - twórca elementarza dla szkół parafialnych, katolicki prezbiter, kanonik Hugo Kołłątaj³, ks. Stanisław Konarski, jezuita Franciszek Bohomolec⁴, itd.

Cytat z Wikipedii:

<< Specyfiką polskiego oświecenia był niespotykany gdzie indziej udział kleru katolickiego w tym ruchu. Pierwsze pokolenie ludzi oświecenia stanowili głównie duchowni, zaś w całokształcie epoki księża stanowili aż 40% spośród czołowych postaci oświecenia w Polsce. Zjawisko to bywa nazywane oświeceniem katolickim. >>.

Rzadko kto to eksponuje, często przy nazwiskach pomija się ksiądz, zakonnik, jezuita czy biskup. Zatem wyeksponowanie innych wartości, które wnieśli do tego ruchu Polacy jest tu bardzo ważne - eseista przyznaje iż odkrył to **dopiero teraz!!!** Nie w liceum!! To po prostu cud, iż można po lekturze książek z naszej serii - lepiej zrozumieć świat i historię.

Książkę [2] eseista ma tylko w postaci elektronicznej, w formacie pdf. Broszura liczy 41 stron, jest wydana przez KUL⁵. Zawiera dokumenty akademickie, kopię dyplomu <<Doctor Honoris Causa>>, portret Laureatki, zwyczajowe recenzje, tzw. laudację - czyli przemowę promotorską oraz wystąpienie okolicznościowe samej LAUREATKI. Eseista był na kilku podobnych uroczystościach: na ATH dwukrotnie (Prof. Weckeman z Uniwersytetu Erlangen-Nuremberg oraz Prof. Awrejcewicz z Łodzi), w Warszawie (Prof. Jan Oderfeld) oraz dwukrotnie na uroczystościach Prof. Józefa Szali⁶; w Bydgoszczy oraz w Opolu. Profesor Szala był promotorem doktoratu eseisty⁷. Taka uroczystość to święto uhonorowanego, ale też całej wspólnoty akademickiej danej uczelni. Godność tę nadaje się rzadko, wyjątkowo i komuś bardzo wybitnemu. Nasza Bohaterka została doceniona przez swoje środowisko. Nie zawsze wydawane są drukiem okolicznościowe materiały, ich forma była różna. W niniejszej serii są omawiane właśnie takie specjalne wydawnictwa np. Teresa Żylis-Gara. Dobrze, że w naszym przypadku dostępne jest także on-line.

² https://pl.wikipedia.org/wiki/Grzegorz_Piramowicz; info.

³ https://pl.wikipedia.org/wiki/Hugo_Ko%C5%82%C5%82%C4%85taj; info.

⁴ Wykładowca wymowy w [Collegium Nobilium jezuitów w Warszawie](#) w 1753 roku.

⁵ Uchwała Senatu Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II z dnia 31 marca 2011 r. w sprawie nadania tytułu doktora *honoris causa* KUL prof. dr hab. Teresie Kostkiewiczowej (705/3/1).

⁶ <https://www.utp.edu.pl/pl/uniwersytet/aktualnosci/1349-prof-jozef-szala-doktor-honoris-causa-utp-uhonorowany-bydgoskim-autografem>; info z Bydgoszczy.

⁷ Na Politechnice Gdańskiej - oczywiście w Gdańsku.

~~~~~  
Wracamy do naszej Bohaterki. W latach 1956–1971 była zatrudniona w Katedrze Teorii Literatury Uniwersytetu Warszawskiego. Następnie do czasu przejścia w 2006 na emeryturę była związana z Instytutem Badań Literackich PAN w Warszawie, kierowała tamże Pracownią Literatury Oświecenia. IBL to poważna instytucja, jego pracownicy były już naszymi bohaterkami np. Jadwiga Czachowska lub będą (Teresa Michałowska).

Została też profesorem zwyczajnym Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Uzyskiwała członkostwo m.in. w Polskiej Akademii Umiejętności (Wydział I Filologiczny), Towarzystwie Naukowym Warszawskim, radzie naukowej IBL, Komitecie Nauk o Literaturze PAN. Była przewodniczącą Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza.

Pomnik Adama Mickiewicza w parku w Gdańsku-Oliwie

~~~~~  
Weszła w skład redakcji pism „Wiek Oświecenia” (także jako redaktor naczelny) oraz „Pamiętnik Literacki”. Od 1984 przez ponad 25 lat przewodniczyła Komitetowi Głównemu Olimpiady Literatury i Języka Polskiego, następnie była jego honorową przewodniczącą.

Książka to wywiad – bywa wywiad rzeka, ale ten podzielony jest na części, co odpowiada kolejnym podrozdziałom. Jest to zatem tekst z dużą dozą opinii, własnych poglądów, a nie tylko fakty, fakty ... Jedną z naszych Bohatek była pionierką festiwalu nauki, obecna Heroína z wielkim zaangażowaniem organizowała olimpiady polonistyczne. Uczniowie szkół średnich, a także studenci, mają wiele olimpiad i konkursów w Polsce. To bardzo dobra inicjatywa. Opisany jest przypadek uczestniczki z Maroka, która uczestniczyła przez Internet. Jedną z rozmów odbywała sama Pani profesor.

Pisze też Ona o obecnym systemie punkowej oceny pracowników. Jej opinia nie jest pochlebna. Właśnie co przeszła na emeryturę, więc już Jej to nie dotyczy. Cytat z wiersza o Niej Pana Józefa Tomasza Pokrzywniaka:

*„A jeszcze w Towarzystwach uczonych z rozmachem działa.
Otoczona szacunkiem, powszechnym uznaniem,
Jest pierwsza na Parnasie,
Pierwsza w bibliografii
I w wykazie cytowań
Parametryzacji”*

Cały poemat na stronach 185-187. Ona nie miała z tym kłopotu, pracowała całe życie solidnie i z oddaniem. Czy obecna „punktoza” by to potwierdziła? Byłoby ciekawie.

Ma dwoje dzieci, chłopca i dziewczynkę. Córka jest romanistką, syn raczej nie ma nic wspólnego z nauką, choć jak pisze z dumą Bohaterka – dużo czyta. Biznesmen. Mało mówi o rodzinie, co w dzisiejszych czasach jest w pełni zrozumiałe.

Jak wiele naszych bohaterek miała staż naukowy w **Paryżu**. Dlaczego taka jest praktyka? Co to daje? Umocnienie się w poczuciu własnej wartości – taki drobiazg. Ciągłe są głosy jak to nasz system jest zły, albo poziom zły, albo inne braki itd. Okazuje się, że polscy naukowcy wszędzie na Zachodzie pracują, są cenieni, mają osiągnięcia. Staż pozwala zobaczyć to na własne oczy. Eseista odwiedził około 40 uczelni w Europie: Duisburg-Essen – Polak wice-dyrektor Instytutu, Glasgow – Polak profesor, Lappenranta – absolwent ATH, doktor, Cadiz /Kadyks/ w Hiszpanii – pani profesor, Newcastle upon Tyne – badacz ... Ich spotkałem osobiście.

~~~~~  
Inne korzyści z takiego wyjazdu to kontakty naukowe, dla inżynierów wizyty w laboratoriach, które bywają lepiej wyposażone.

Nie ukrywała swojej religijności. Jej habilitację przetrzymano w CKK prawie 2 lata. Wielkie nerwy. W końcu jest! Była na premierze superprodukcji „QUO VADIS” w Watykanie (patrz zdjęcie str. 172). Jest także zamieszczony plan wyjazdu do Rzymu z grupą pracowników naukowych USKW w 2001 roku. Było specjalne spotkanie w Castel Gandolfo z Papieżem. Przedstawiano ich nazwiskami, JPII **dopowiedział** „profesor polonistyki”. Ilu ludzi znał? Wysłała jedną ze swoich książek do Niego.

Eseista przyznaje, że nie czytał Jej książek. Gdy kończy się narodowa kwarantanna. Wybiera się do bibliotek.

Uznanie środowiska – to wielki znak poziomu osiągnięć naukowca. Jej nagrody podkreślają poziom i zakres Jej prac, kilkanaście wybranych zestawiono poniżej.



---

# Wybrane Prace Bohaterki

- i. KOSTKIEWICZOWA, Teresa. *Klasycyzm Sentymentalizm Rokoko: Szkice o prądach literackich polskiego Oświecenia*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1975.
- ii. KOSTKIEWICZOWA, Teresa. *Oda w poezji polskiej: dzieje gatunku*. Fundacja na Rzecz Nauki Polskiej, 1996.
- iii. KOSTKIEWICZOWA, Teresa. *Oświecenie: próg naszej współczesności*. Semper, 1994.
- iv. KOSTKIEWICZOWA, Teresa, et al. Historia literatury w przebudowie. *Teksty Drugie*, 2005, 1-2: 22-43.
- v. KOSTKIEWICZOWA, Teresa. Horyzonty wyobraźni. *O języku poezji czasów Oświecenia*, Warszawa, 1984.
- vi. KOSTKIEWICZOWA, Teresa (ed.). *Słownik literatury polskiego Oświecenia*. Ossolineum, 1991.
- vii. SARNOWSKA-TEMERIUŚ, Elżbieta; KOSTKIEWICZOWA, Teresa. *Krytyka literacka w Polsce w XVI i XVII wieku oraz w epoce oświecenia*. Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1990.
- viii. KOSTKIEWICZOWA, Teresa. *Kniaźnin jako poeta liryczny*. Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1971.
- ix. KOSTKIEWICZOWA, Teresa. *Studia o Krasickim*. Instytut Badan Literackich, 1997.
- x. KOSTKIEWICZOWA, Teresa. Odległe źródła refleksji o wzniosłości: co się stało między Boileau a Burke'em. *Teksty drugie*, 1996, 2.3: 5-13.
- xi. KOSTKIEWICZOWA, Teresa; LITERATURWISSENSCHAFTERIN, Polen. *Z oddali i z bliska: studia o wieku oświecenia*. Wydawnictwo Neriton, 2010.
- xii. KOSTKIEWICZOWA, Teresa. Co to jest oświecenie? – wprowadzenie do dyskusji,,,. *Wiek Oświecenia*, 2001, 17.2001: 9-31.
- xiii. KOSTKIEWICZOWA, Teresa, et al. Sentymentalizm–sielanka–długie trwanie. O nawiązaniach do sentymentalnych podstaw gatunku w poezji XX wieku. *Rocznik Komparatystyczny*, 2018, 9: 205-220.
- xiv. KOSTKIEWICZOWA, Teresa; POPIEL, Magdalena. *Wzniosłość*. 2016.
- xv. KOSTKIEWICZOWA, Teresa: "La recherche dix-huitièmiste en Pologne", *Bulletin de la Société Française du Dix-huitième Siècle*, 2007.

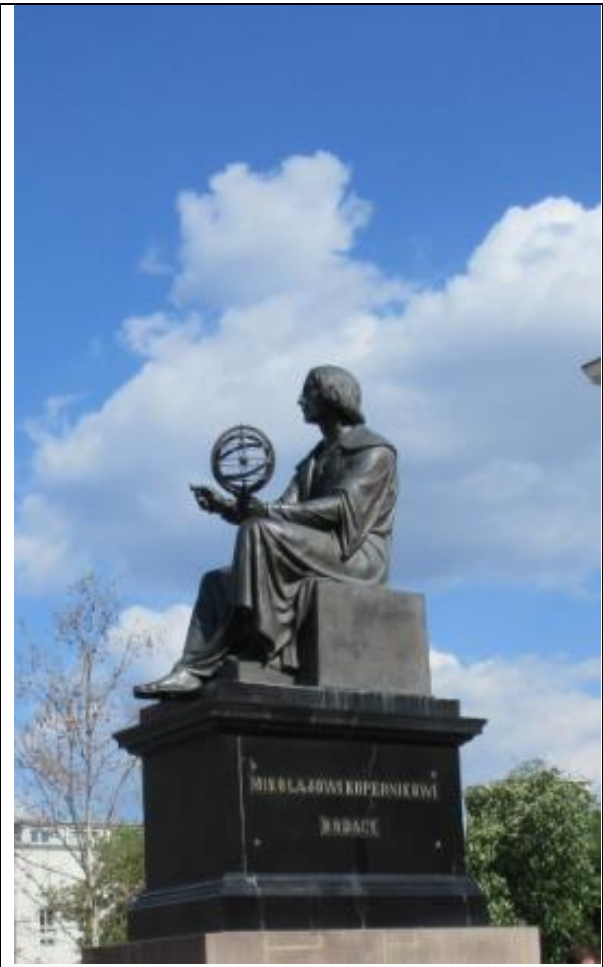
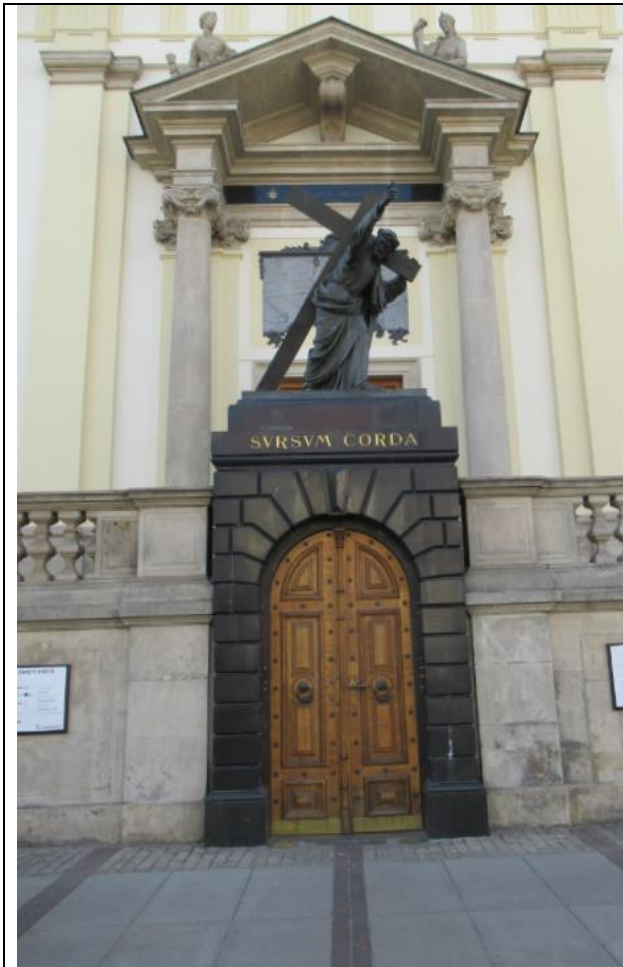
~~~~~

ŚLADAMI BOHATERKI

Uniwersytet Warszawski – tu studiowała i pracowała

Siedziba IBL – Instytutu Badań Literackich tzw. Pałac Staszica

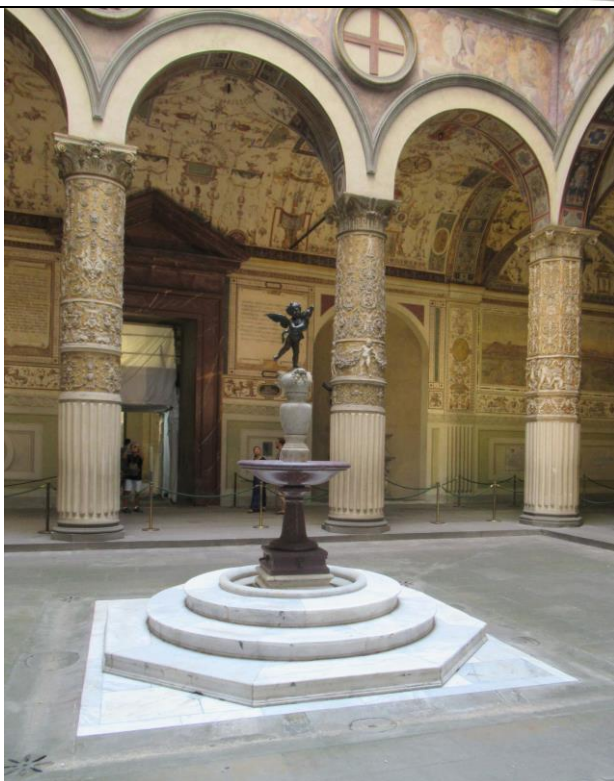
Patron Uniwersytetu, w którym pracowała nasza Bohaterka

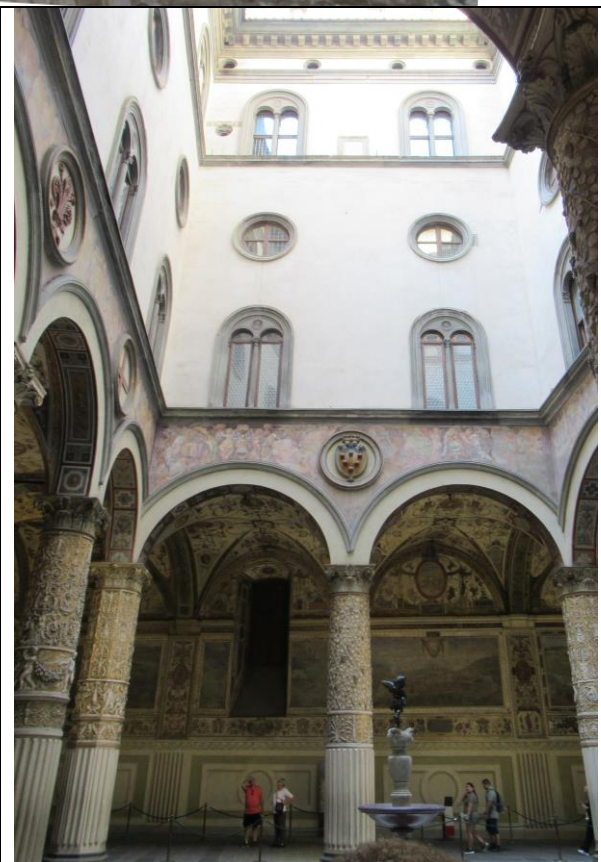
Król Polski gościł w Zamku wielu twórców oświecenia, ale Polska się nie uratowała

Florencja – miasto, o którym mówi Pani Profesor

Dziedziniec Ratusza

Zdjęcia wykonał: Stan Zawisłak.